

Oahppopládna – sámegiellan vuostasjgiellan

Dette er en lulesamisk oversettelse av den fastsatte læreplanteksten.
Læreplanen er fastsatt på nordsamisk.

Sámedigge la mierredum 08.11.2019 Eksábmaárnik mierreduvvam
Sámedikkes 10.08.2020

Fámon 01.08.2020 rájes

Fágaj birra

Fágaj relevánsa ja guovdásj árvo

Sámegeiella vuostasgiellan la sihke giellafáhka ja ávd dama fáhka. Sámegeiella vuostasgiellan la guovdátjin guládallamij, ávd damij, kulturdádjadibmáj ja identitiehta ávd dånibmáj. Sámegeiella vuostasgiellan áhpadibme galggá tsieggiduvvat guovdásj árvojda sihke sáme ja vuona sebrudagán degu almasjárvo, demokratijja, avtaárvvusasjvuohda, aktijvuohda ja moattevuohda. Fáhka galggá vuolgget oahppe duogátjijs, sáme kultuvras ja sáme árvojs degu árbbediehto, berajvuoda- ja familljaaktijvuoda ja guovlojda gullut. Fáhka galggá nannit árvojt ja buorre guottojt ma doarjju sáme aktijvuodav sihke bájkálattjat ja álles Sámen. Gájka oahppe, aj sij gudi gájdosaáhpadimev oadtju, galggi gielav nanos giellaáhpadimmodellaj baktu oahppat.

Gájka fága galggi áhpadusá árvvovuodov duohtan dahkat. Fáhka galggá nannit oahppe njálmálasj ja tjálasj giellamáhtudagáv váj sjaddi jasska giellaaddne ja ávd dånnahtti buorre iesjdábdov ja nanos identitiehtav. Fágan oahppe oahpásmuvvi sáme njálmálasj árbbedábijda, tjálasj tevstajda ja gielalasj moattevuohdej, ja dassta badjáni vásádusá, dákkuma ja ájádusá. Diehtet ja diedulattjan liehket sámegeielaj, sáme subtsastallamdábij ja sáme kultuvra birra, li viehken váj oahppe bessi gielav várajda válldet ja ávd dånnahttet ávd dåljugovlluj.

Iesjgenga giella- ja áhpadimariená, sihke skávlán ja álggolin, vaddi oahppijda vejulasjvuodajt duov dáv vásedite duot dát perspektijvas ja idiejajs, ja navti moatte láhkáj bessi mujttalit juojddá. Nanos gielalasj ja kultuvralasj vuodo la ækton gá galggá diehtemvájnogisvuodav ja dahkamávov ávd dånnahttet, ja viehken gárvet oahppijit iellemájge oahppamij. Fáhka galggá viehkedit oahppijit ávd dånnahttet buorre dájdov navti jut ávdet lájttális ájádallama máhtov ja sijáj etihkalasj diedulasjvuodav.

Fáhka galggá oahppij sosiála oahppamav nannit ja gárvedite oahppijit demokratijjalasj prosessajda iesjgenga sebrudaksuorgen ja barggoiellemin. Fáhka galggá doarjjot jut oahppe galggi vásedite buktet sámástite la ávkken sebrudagán, ja jut gárveduvvi oassálasstet sihke árbbedábálasj æládusájn ja boahteájge barggoiellemij. Oahppe galggi bessat adnet ietjasa moattegielak ja moattekultuvralasj máhtudagáv nasjávna ja rijkaigasskasasj dásen ja iemeálmukaktijvuodajn. Sámegeiella vuostasgiellan oahppoplánav galggá gehtjadite aktijvuohdan oahppoplánajn dárogeiella oahppijda gejn la sámegeiella vuostasgiellan.

Guovdásj elementa

Sámástit

Oahppe galggi bessat ietjasa njálmálasj tjehpudagájt ávddánahttet ja galggi buorre vásádusájt oadtjot gá málsudahkes aktijvuodajn bessi sámástit. Oahppe galggi máhttet gulldalit, dádjadit ja adnet málsudahkes njálmálasj gielav ságastaládiijn, guládaládiijn ja avtastaládiijn iehtjádij. Dát aj merkaj galggi buktet ietjasa njálmálasj ávddánbuktemijt hiebadit vuosstájvállde, háme, sisano ja ulme vuoksjuj.

Låhkåmmáhtudagá ávddånibme

Oahppe galggi máhttet tevstajt låhkåt ja ájádallat iesjgenja tækstaslájaj badjel ja låhkåma tjadá oahppat ja låhkåmávov vásedit. Oahppe galggi låhkåt málsudahkes ja vijdes digitála- ja páhpertækstaslájajt. Tevsta galggi oahppij dálásj ájggáj tjadnasit, aktan dálásj ja vássám ájge sáme kultuvrraj ja subtsastallamdáhpáj. Tjáppagirjálásjuoda ja ássjeprosa låhkåma baktu galggi oahppe oadtjot estetihkalasj vásádusájt ja bessat berustit. Galggi imájdallat, oahppat ja oahpásmuvvat ietjá ulmuttij ájádusájda ja iellemævtojda. Oahppe galggi árvustallat ja lájttalis låhkáj reflekterit makta tevsta li guoskavattja, jáhkedahte ja man mudduj vájkkudi.

Tjállemáhtudagá ávddånibme

Oahppe galggi dábddåt hávsske la tjálasaj tjehpudagájt nannit, tevstajt hábbmit ja tjálalattjat guládallat. Oahppe galggi bessat välljit tjálasaj ávddánbuktemvuogijt ulme, tiemá, sisano ja vuosstájvállde gáktuj. Galggi bessat árvustallat ietjasa ja iehtjádij tevstajt ja dajt rievddadit iehtjádij árvustallamij milta. Galggi buktet tjállet digitála ræjdoj ja giedajn. Oahppe galggi oahppat máhttet välljit ja adnet vuogas digitála giella- ja guládallamteknologijjav váj tevstajt hábbmi, sihke aktu ja iehtjádij siegen.

Giella vuogádahkan ja máhttelisvuohtan

Oahppe galggi sjaddat jasska ja diedulasj giellaaddne málsudahkes ja dárkkelis gielajn. Galggi máhttet vuojnnet aktijvuodajt hållamgiela ja normieridum tjállemgiela gaskan. Oahppe galggi ávddánahttet máhtudagáv ja áttjudit átsádallamav gáktu giela systemav ja struktuvrajt adnet sæmme buohta gá giela retorihkalasj ja estetihkalasj bielijt. Oahppe galggi ávddánahttet metagielav ja buojkuldakvalljudagáv man baktu máhtti dádjadit ja gávvidit giela grammatihkalasj ja estetihkalasj bielijt. Oahppe galggi dádjadit ja adnet sáme buojkuldagájt, bágojt ja tsámijt, aj tállajda, stuorrudagájda ja mihttimijda, gá duojn dájtiemáj ja tevstajn barggi.

Gielalásj moattevuohta Sámen

Oahppe galggi ávdđánahttet máhtov sáme gielalásj moattevuoda birra iesjgenga guovlon. Galggi oadtjot oahppat sáme giellaj dilij birra sihke histávrálasj ja dálásj ájge tjalmij. Gájksáme perspektijvas ja iemeálmukperspektijvas galggi ávdđánahttet máhtudagáv ja diedulasjvuodav gáktu giella, kultuvrra ja identitehtta li aktij tjanáduvvam.

Fágajgasskasasj tiemá

Álmmukvarresvuohta ja bierrgim

Sáme giella vuostasjgiellan merkaj fágajgasskasasj tiemá álmmukvarresvuohta ja bierrgim ahte galggá buorre iesjdábdov ja jasska identitehtav nannit sáme giellagin moattegiellak ja moattekultuvralásj sebrudagán. Sáme giella ja kultuvrra li ájnas oase identitehtahábbmimis. Tiebmá oahppijt gievrrot vág rijbbi miehtebiekkán ja vuosstemannamij tjadá ja persávnálasj ja praktihkalásj hásstalusájt buoremus láhkáj tjoavddi. Árvoj válljim ja rájijt mierredit ja iehtjádijt vieledit gullu aj fáhkaj ja tiebmáj.

Demokratijja ja viesátguojmmevuohta

Sáme giella vuostasjgiellan merkaj fágajgasskasasj tiemá demokratijja ja viesátguojmmevuohta ahte oahppe galggi oadtjot máhtojt ja tjehpudagájt vág nagádi hásstalusájt duosstot demokratijjalásj prinsihpaj milta. Oahppe galggi oadtjot vuodov reflektierit tjuolmaj birra ma guoski ieneplágo ja unneplágo riektájda. Sij galggi hárrjánit lájttálasájt ájádallat, oahppat dámádit gá vuojno ja ájádusá báhti vuosstálakkoj ja vieledit gá ulmutja e guorrasa. Gá tiemáj barggi galggi oahppe oahppat manen demokratijja ij le beri doahppit ja agev ij le stuoves, valla viertti ávdeduvvat ja bisoduvvat. Fáhka galggá doarjjot vág oahppe ávdđánahtti álles viesátguojmmevuodav Vuonarijkan ja Sámen.

Guoddelis ávdđánibme

Sáme giella vuostasjgiellan merkaj fágajgasskasasj tiemá guoddelis ávdđánibme ahte oahppe galggi oadtjot máhtov ja diedulasjvuodav sámij iellemvuoge ja árbbedábálasj áeládusáj ja árvoj birra, ja gáktu dá ávdđán báhti giela ja tevstaj baktu majda oahppe oahpásmuvvi. Tækstatjoahkke galggá diehtten dahkat man ájnas la sáme árbbediedov joarkket aktan árvoj ma guoski luondov vieledit ja dasi liehket tjanáduvvam. Vijddásappot galggá lájttálas ájádallamvuohke tevstaj gáktuj nannit diedulasjvuodav gáktu máhtta boahhte buolvaj guoddelis ávdđánimev ávdedit.

Vuodotjehpudagá

Njálmálasj tjehpudagá

Njálmálasj tjehpudagá sámegeilan vuostasgiellan la buktet iehtjádij guládallat gulldalime baktu, njálmálasj javllamusáj, ja ietjas árvvalusájt iehtjádij árvvalusáj nali jali milta tsieggit. Sámegeilan vuostasgiellan la sierralágásj ávdåsvåsståduš åhpådit njálmálasj tjehpudagåjt. Ávdånibme vuolggå gielajn guoradallamis ja ståhkamis iehtjådijsa gulldalit ja våsådušåj birra sågastit, gitta máhttet åvdånbuktet, dågåstallat ja tjuottjodit åjn gåssjelap åssij birra. Dat merkaj maŋenagi adnuj vålldet valjep båhkoboandudagåv ja moallånåkojt tjanådum fáhkaj ja såme kultuvrraj, sebrudahkaj ja årbbediehtuj. Fågan la sierralågås åvdåsvåsståduš åvdånåhttet ja nannit oahppij máhtov hållamgiela ja iesjgeŋga njálmålasj sjåŋŋarij, subtsastallamdábij ja retorihkålasj stratesjijaj birra.

Buktet tjållet

Buktet tjållet sámegeilan vuostasgiellan la buktet iesjgeŋga lågås åækstaslåjajt tjållet. Sámegeilan vuostasgiellan la sierralågås åvdåsvåsståduš åhpådit buktet tjållet. Ávdånibme vuolggå buktemisvuojnet aktijvuodav njálmålasj ja tjålålasj tevsta gaskan, gitta plånit, håbbmit ja dåmadit iesjgeŋgalågås tevstajt giela ja tevsta máhto milta ja hiebaduvvam ulmmåj, sisadnuj, mediumij ja vuosståjvålldåj. Fåga tjadå galggi oahppe åvdånåhttet máhtudagåv duollatjållemis ja tåekstahåbbmimin ja moatte låhkåj tjållet. Oahppe galggi oahppat håldådit moadda tjållemstratesjijaj, åvdånåhttet persåvnålasj tjålålasj åvdånbuktemvuogijt ja tjållemav adnet vædtsagin ietjas oahppamij. Sámegeilla vuostasgiellan våsstet vuodulasj tjållemåhpådime åvdås, ja jut oahppe oahppi sihke giedajn ja boallobievdiijn tjållet.

Buktet låhkåt

Buktet låhkåt sámegeilan vuostasgiellan la buktet låhkåt sihke digitåla ja påhppåra nanna. Sámegeilan vuostasgiellan la sierralågås åvdåsvåsståduš åhpådit buktet låhkåt. Ávdånibme vuolggå vuodulasj avkåvddimtjehpudagåjs ja ålgoåhpådime låhkåmdådjaduså åvdånimes gitta buktet låhkåt ja dådjadit moadda lågås åækstaslåja duon dán ulmmåj. Buktet låhkåt merkaj håldådit moatte lågås stratesjijaj gåktu låhkåt sihke digitåla ja påhper sisanov. Oahppe galggi buktet låhkåt avtatråjåv ja målsudåhkestevstajt majn li tjåla, gåvvusa ja ietjå åvdånbuktemvuoge. Dat merkaj aj dådjadit ja buktet adnet såme moallånåkojt, bågojt ja tållabågojt, stuorrudagåjt ja mihttimbågojt, duodden symbåvlåjda ja gåvvusijda moatte lågås tevstaj. Dås gullu aj buktetidentifiserit ja dålkkut diedoijt iesjgeŋga tevstaj, diagråmmåjs ja ietjå lågås visuåla åvdånbuktemijs, ja buktet sisanov årvustallat. Fågan la sierralågås åvdåsvåsståduš åvdånåhttet oahppij

máhtudagáv láhkát sihke ássjeprosav ja tjáppagirjálásjuodav ja tevstajt lájttális láhkáj árvustallat ja daj sisano badjel reflektierit.

Digitála tjehpudagá

Digitála tjehpudagá sámegeiellan vuostasgiellan la buktet adnet vuogas digitála ræjdojt oahppamin, tækstahábbmimin ja avtastaládijn. Dát merkaj aj adnet iesjgennga stratesjijjajt gá galggá gávnnat majt dárbahtan ja dan álggolin. Digitála tjehpudagáj ávddánibme fágan manná adnemis ja iesj hábbmimis álkkes digitála tevstajt gitta adnet ja iesj hábbmit gássjelap multimodála tevstajt dan máhtudagá milta gáktu iesjgennga ávddánbuktemvuoge aktan doajmmi. Tjehpudagáv ávddánahtta váj buorebut iesj bierrgi ja digitála dájdov adná gá digitála gáldoijt, ræjdoijt ja teknologijjav vállji ja adná. Dasi aj gullu lájttális ja etihkalasj diedulasjuodav ávddánahttet mij guosská gáktu ietjas ja iehtjádij birra giehttu nehtan ja persávnna-suodjalime njuolgadusájt tjuovvot ja iehtjádijjt vieledit nehtan.

Máhtudakulme ja árvustallam

2. jahkedáse máhtudakulme ja árvustallam

Máhtudakulme 2. jahkedáse manjeala

Áhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- gulldalit ja válldet bágov vuorrolakkoj ságastaládijn
- ávddán buktet ietjas vuojoijt ja ájádusájt duon dán ássje ja dile birra
- stáhkát ja sjuggelit barggat giellajienaj, stávvalij, giellaelementaj ja ritmaj
- gulldalit ja sjuggelit barggat njálmálasj ja tjálasj subttasij ja tevstajt
- láhkát tevstajt avtatrajes ja dajt dájdajt
- ságastallat ma li ájnas diedo ja ma ælla sæmme ájnas diedo iesjgennga tevstajt
- sjuggelit barggat sárggomijn ja tjállemijn, digitála vædtsagij ja daj dagi
- tjállet tevstajt giedajn ja boallobievdijn, stuorra ja smáv bokstávaj, tjuorgaj, tjuorvasmerkaj ja gatjálvismerkaj
- ságastallat ietjas giellaoahppama birra
- ságastallat ietjas ja iehtjádij dialectaj birra
- adnet bágoijt ja buojkuldagájt tjanádum familljaj, bájkálasj sebrudahkaj ja árbbediehtu

Áhpadattijn árvustallam

Áhpadattijn árvustallam galggá viehkken ávdedit oahppamav ja máhtudagáv ávddánahttet. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv sámegeiellan

vuostasgiellan 1. ja 2. jahkedásen gá oassálassti iesjgenge njálmálasj, tjálasj, praktihkalasj ja stoagoslágásj dájmaid. Vijddásappot vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv gá gielav adni avtastaládijn iehtjádij. Vuosedi ja ávddánahtti aj máhtudagáv gá dádjadi tevstajt majt lánki ja gá tjáli ietjasa tevstajt giedaj ja digitála vædtsagij.

Áhpadiddje galggá dilev láhtjet oahppijoassálasstemij ja arvusmahttet oahppamiellaj gá oahppe bessi ávddánahttet ja vuosedit máhtudagáv málsudahkes njálmálasj, praktihkalasj ja tjálasj barggamvuogij baktu sihke aktu ja iehtjádij siegen. Áhpadiddje ja oahppe galggi ságastallat oahppij ávddánime birra sámegeielan vuostasgiellan ja oahppe galggi bessat gæhttaladdat. Dajna máhtudagájn mav oahppe vuosedi, galggi bessat moalgget majt ietjasa mielas bukti, ja majt buorebut nahki gá ávddála. Áhpadiddje galggá bagádallat ienep oahppama gáktuj ja áhpadimev hiebadit navti váj oahppe bessi bagádallamij milta ávddánahttet tjehpudagájt lánhkámin, tjállemin ja njálmálasjuodan.

4. jahkedáse máhtudakulme ja árvustallam

Máhtudakulme 4. jahkedáse maŋŋela

Áhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- gulldalit iehtjádijda, gatjádallat tjielggijiddje ja tjiengodiddjelánkáj, ja iehtjádij árvvalusájt tjuovvolit
- gulldalit, ságastallat ja átsáditiesjgenge njálmálasj ja tjálasj tevstajt
- avtatrajes lánhkát iesjgenge tækstaslájajt ja daj sisanov ja ulmijt dádjadit
- ságastallat mij la sieradus vuojnoj ja fáktá gaskan
- átsádit ja gávvidit gáktu bágo ja jiedna máhtti vájkkudimnævvon aneduvvat
- subtsastit, gávvidit ja tjuottjodit njálmálattjat ja tjálasattjat
- adnet iesjgenge stratesijijajt ja digitála ressursajt tevstaj hábbmidimen
- tjállet iesjgenge tækstaslájajt ma li avtatrajága ja struktuvrajn
- adnet giela háme ja gárgadisáha njuolgasusájt ja minsstarijt ietjas tækstahábbmimijn
- adnet metagielav gá ságas daj ienemus guovdásj giellastruktuvraj birra
- gávnnat, válljit, adnet ja vuosedit gáldojda ietjas bargon
- árvustallat ietjas ja iehtjádij tevstajt ja ietjas tevstajt buoredit iehtjádij árvvalusájt ja válljidum kritierihij milta
- gæhttaladdat iesjgenge stratesijijaj gáktu oahppat
- buohtastahttet ietjas dialektav tjállemgielajn
- ságastit giela ja giellasegadime birra
- adnet bágojt ja moallánahkojt ma li tjanádum árbbediehtuj, luonnduj ja sebrudahkaj

Åhpadattijn árvustallam

Åhpadattijn árvustallam galggá viehkken ávdedit oahppamav ja fáhkamáhtudagáv ávddánahttet. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv sámegeiellan vuostasgiellan 3. ja 4. jahkedásen gá bessi vuosedit dádjadi gá guldali ja adnet guoskavasj báhkoboannudagáv ja gielav ávddánbuvtedijn iesjgenga fágallasj ássjev. Vuosedi ja ávddánahtti aj máhtudagáv gá avtatrajágít ja dádjadusájn lánkguhkep ja oanep tevstajt . Vijddásappot vuosedi máhtudagáv gá adni vuogas gielav ja vuogas gáldojt ietjasa tevstajt hábbmidijn.

Åhpadiddje galggá dilev láhtjet oahppijoassálasstemij ja arvusmahttet oahppamhálluj málsudahkes njálmálasj, praktihkalasj ja tjálallasj barggamvuogij baktu. Åhpadiddje ja oahppe galggi ságastallat oahppij ávddánime birra sámegeiellan vuostasgiellan ja oahppe galggi bessat gæhttaladdat. Dajna máhtudagájn mav oahppe vuosedi, galggi bessat javllat majt ietjasa mielas bukti, ja majt buorebut nahki gá ávddála. Åhpadiddje galggá bagádallat ienep oahppama gáktuj ja åhpadimev hiebadit navti vág oahppe bessi rádij milta ávddánahttet njálmálasj tjehpudagájt, ja lánkâm- ja tjállemmáhtudagáv gielajn ja tevstajt bargadijn

7. jahkedáse máhtudakulme ja árvustallam

Máhtudakulme 7. jahkedáse manjela

Åhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- guldalit ja dâmadit iehtjádij árvvalusájt ja ietjas vuojnojt ávddán buktet ja vuodustit
- reflekterit gáktu giella máhtta gávvidit vuojnojt guojmmealmatij gáktuj
- lánkâm moatte lágásj tækstaslájajt ja ságastallat háme ja sisano birra
- reflekterit gáktu njálmálasj subtsastallamdábe ja árvo báhti ávddán sáme girjálallasjuodan
- átsádit ja reflekterit giela ja identitehta aktijvuodaj badjel
- adnet vuogas lánkâmvuogij ja stratesijijajt ma li hiebaduvvam tevsta hábmáj ja sisadnuj ja lánkâma ulmmáj
- subtsastit, diededit, tjuottjodit ja dárkkelit guládallat ávddánbuktet njálmálattjat ja tjálalattjat
- tjállet iesjgenga tækstaslájajt tjielgga ulmijn, sisanujn ja struktuvrajn
- átsádit ja adnet iesjgenga gielallasj vágkkudimnævov ja modalitehtav ietjas tækstahábbmimin ja njálmálasj aktijvuodajn
- adnet iesjgenga lágásj tækstategiehtadallam- ja guládallamvædtsagijit njálmálasj ja tjálallasj guládaládijn
- tjielggit ja adnet máhtudagájt giela háme, dábálasj suorgudime ja gárgadisáhpa birra
- adnet guovdásj njuolgadusájt duollatjállema, gárgadisáhkama ja tækstatjadnusij birra ietjas tevstajt tjáledijn

- árvustallat makta iesjgenğa gálđo li luohŧedahtte ja dajda vuosedit ietjas bargon
- árvustallat ietjas ja iehtjádij tevstajt ja buoredit tevstajt iesjgenğa fágalaš kritieri hij milta
- átsáđit ja gávvidit makta ietjas ja iehtjádij dialækta ja tjállemgiella li muodugattja jali ælla muodugattja
- reflektierit gáktu ietjá giela sámegeielajda vájkkudi
- átsáđit ja adnet bágojt ja moallánahkojt tjanádum sebrudakiellemij, luonndoadnuj ja árbbiediehtuj

Áhpadattijn árvustallam

Áhpadattijn árvustallam galggá viehkken ávdedit oahppamav ja fáhkamáhtudagáv ávddánahttet. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv sámegeielan vuostasjgiellan 5., 6. ja 7. jahkedásen gá ávddánbukti ja ságastalli iesjgenğa gielalaš ja fágalaš ássij birra, gá njálmálattjat ja tjálašlattjat tjuottjodi vuogas ja málsudahkes báhkoboannudagájn. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti aj máhtudagáv gá metagielav adni gá ságastalli giela háme ja gielalaš variasjavná birra ja gá ságastalli ietjas ja iehtjádij tevstajt birra tjállemprosessajn. Vijddásappot vuosedi ja ávddánahtti oahppe máhtudagáv gá láhki oanep ja guhkep tevstajt iesjgenğa sjánjarin, jagá varieri láhkámvuogijt ja láhkámstratesjijajt láhkáma ulme milta. Duodden oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv gá adni vuogas tjállemstratesjijajt gá galggi plánit ja hábbmit iesjgenğatækstaslájajt ja gá ávddánbukti hiebalgis gielalaš struktuvrajt ma li sisano, sjánjara, háme ja ulme gáktuj hiebaduvvam.

Áhpadiddje galggá dilev láhtjet oahppijoassálasstemij ja arvusmahttet oahppamhálluđ málsudahkes njálmálaš, praktihkalaš ja tjálaš barggamvuogijt baktu. Áhpadiddje ja oahppe galggi ságastallat oahppij ávddánime birra sámegeielan vuostasjgiellan ja oahppe galggi bessat gæhttaladdat. Dajna máhtudagájn mav oahppe vuosedi, galggi bessat javllat majt ietjasa mielas bukti, ja majt buorebut nahki gá ávddála. Áhpadiddje galggá bagádallat ienep oahppama gáktuj ja áhpadimev hiebadit navti váj oahppe besši ráđij milta vijddásappot ávddánahttet ietjasa máhtudagáv fágan ja buoredit ietjasa njálmálaš ja tjálaš tevstajt.

10. jahkedáse máhtudakulme ja árvustallam

Máhtudakulme 10. jahkedáse maŋŋela

Áhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- gulldalit ja reflektierit iehtjádij ávddánbuktemij badjel, ja ietjas argumentasjavnáv tsieggijt iehtjádij árvalusáj nanna
- reflektierit gáktu iesjgenğa giellaadno máhtta gávvidit gáktu guojmmealmatjij birra ájadallá

- subtsastit, diededit, tjuottjodit ja reflektierit njálmálattjaj ja tjálalattjat
- dábddát ja adnet iesjgenğa gielalası ja estetihkalası vájkkudimnævojt ja retorihkalası apællavuogijt
- láhkát iesjgenğa tækstaslájajt ma li oane, guhke, álkke ja gássjelabbo, ja tevstajt buohtastahttet ja dálkkut
- válljit ja adnet vuogas oahppam- ja láhkámstratesjijajt gá fágajn barggá
- reflektierit gáktu sáme ájádallamvuoge, sáme njálmálasj subtsastallamdábe ja sáme árvo ávddán báhti sáme girjálásjuodan
- adnet guoskavasj buojkuldagájt ja fáhkagielav tjanádum iesjgenğa sáme ássijida ja árvoda
- buohtastahttet diidda- ja subtsasvariántajt ja njálmálasj árbbedábijt iesjgenğa sámeguovlojs
- átsádit ja buojkudit makta sámegiela li muodugattja ja ietjálágátja
- adnet guoskavasj fáhkagielav gá tevstav ja gielav tjielggi ja analyseri
- plánit ja hábbmit iesjgenğa tækstaslájajt struktuvrajn hiebaduvvam sisadnuj, ulmmáj ja vuosstájválldej
- adnet njuolgadusájt duollatjállema, giela háme ja tækstatjadnusij tjálalası guládallamin ja tækstahábbmimin
- árvustallat makta iesjgenğa gálđo li jáhkedahtte, luohtedahtte ja guoskavattja, ja gálđojt adnet ietjas bargon navti váj mañjela máhttádajt guorrat
- árvustallat ietjas ja iehtjádij tevstajt ja ietjas tevstajt buoredit málsudahkes fágalasj kriterihij milta
- reflektierit gáktu ietjá giela sámegiela ja vájkkudi ja gáktu máhttá sámegielaajt bisodit ja ávddánahttet iesjgenğa arienájn

Áhpadattijn árvustallam

Áhpadattijn árvustallam galggá viehkken ávdedit oahppamav ja fáhkamáhtudagáv ávddánahttet. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv sámegiellan vuostasjgiellan 8., 9. ja 10. jahkedásen gá njálmálattjaj ja tjálalattjat ávddánbukti iesjgenğa fáhkaássij birramálsudahkes ja stajgas gielajn . Vijddásappot vuosedi ja ávddánahtti oahppe máhtudagáv gá hiebadi ietjasa njálmálasj ja tjálalası ávddánbuktemijt vuosstájvállde, sisano ja ulme gáktuj. Vuosedi ja ávddánahtti aj máhtudagáv gá bessi láhkát málsudahkes ja tjuoldedum tevstajt, ja válljiji láhkámvuogijt láhkáma ulme milta. Duodden oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv gá plániji ja dâmadi iesjgenğa tækstaslájajt giellamáhto ja tækstamáhto, fágalasj kriterihij ja iehtjádij árvustallamij milta.

Áhpadiddje galggá dilev láhtjet oahppijoassálasstemij ja arvusmahttet oahppammiellaj málsudahkes njálmálasj, praktihkalası ja tjálalası dájmaj baktu gánná oahppe sihke aktu ja iehtjádij siegen barggi. Dájma galggi látjeduvvat navti váj oahppe bessi fágalasj tjuolmajt tjoavddet sihke amás ja oahpes dilijn ja vaj hæhttuji reflektierit iesjgenğa tjuolma badjel ma li tjanádum fágalasj bargguj. Áhpadiddje ja oahppe galggi ságastallat oahppij

máhtudagá ja ávddánime birra sámegeielan vuostasgiellan ja oahppe galggi bessat gæhttaladdat. Dajna máhtudagájn mav oahppe vuosedi, galggi bessat javllat majt ietjasa mielas bukti, ja majt buorebut nahki gá ávddála. Áhpadiddje galggá bagádallat ienep oahppama gáktuj ja áhpadimev hiebadit navti váj oahppe bessi rádij milta ávddánahttet ietjasa njálmálasj máhtudagáv fágan, ietjasa tjálalásj tevstajt buoredit ja sávrrót guhkep tevstajt láhkát. Vijddásappot galggá oahppe buktet rádijt adnet fágallasj máhtudagáv ávddánahttájt ja plánit boahhte bargojt ja ávddánimev fágan.

Loahppaárvustallam

Ábbálasjkarakterra galggá gávvidit oahppe ábbálasj máhtudagáv sámegeielan vuostasgiellan 10. jahkedáse áhpadime maŋŋela. Áhpadiddje galggá plánit ja dilev láhtjet váj oahppe bessi ietjasa máhtudagáv vuosedit málsudahkes vuogij majda gulluji dádjadibme, refleksjávnná ja lájttálasj ájádallamiesjgenjadilijn. Áhpadiddje galggá njálmálasj karakterav sámegeiela vuostasgiellan vaddet fágallasj, gielallasj ja kultuvralasj máhtudagá milta mav oahppe la vuosedam gá la fágallasj sisanov njálmálattjat ávddánbuktam. Áhpadiddje galggá tjálalásj karakterav sámegeiela vuostasgiellan vaddet fágallasj, gielallasj ja kultuvralasj máhtudagá milta mav oahppe la vuosedam muhtem guhkep ja oanep tevstajn iesjgenŋa sjáŋŋarijn ja iesjgenŋa ulmijn.

Jo2 viddnofágallasj oahppoprográmma máhtudakulme ja árvustallam

Máhtudakulme jo2 viddnofágallasj oahppoprográmma maŋŋela

Áhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- dájmalattjat oassálasstet guoradalle ságastallamijda ja dágástallamijda, ietjas vuojnojt ávddán buktet, ja iehtjádij árvvalusájda responderit
- láhkát ja reflektierit málsudahkes ja tjuoldedum tevstaj badjel dálásj ja vássám ájges
- gávvidit ja árvvaladdat gáktu sáme girjálásjvuolta la sáme kultuvrraj ja identitiehttaj tjanáduvvam
- reflekterit tjuoldedum sáme subttasij badjel ja buohtastahttet ietjá imeálm mugij tevstajda
- átsádit gáktu ietjá giela sámegeielajda vájkkudi ja diedulattjan sjaddat gáktu sámegeielajt sujtti
- adnet dálusj sáme ávddánbuktemvuogijt ja termajt gá fágajn barggá
- guládallat njálmálattjat ja tjálalattjat tjielgas ja dádjadahtte láhkáj viddnofágallasj aktijvuodajn
- gehtjadit fáhkagirjálásjvuodav ietjas viddnosuorgen váj gávnná, aktij biedjá ja árvustallá guoskavasj diedojt
- adnet guoskavasj fáhkagielav majna ávddánbukta, dokumentieri ja árvvaladdá fágallasj ássijjt ja barggamvuogijt

- tjállet ja hábbmit iesjgenğa tevstajt buorre struktuvrajn ja tækstatjadnusijn ja háldadit mærkkabiedjamav ja duollatjállemav
- válljit ja adnet hiebalgis giella- ja guládallamteknologijjav dárboj ja ulme milta
- árvustallat ja adnet gálđoijt lájttális ja iesjradálasj láhkáj ja navti váj maņnela máhtta dajt guorrat
- árvustallat ietjas ja iehtjádij tevstajt ja rievadit ietjas tevstajt giellamáhto ja tjálamáhto ja iehtjádij árvustallamij ja fágallasj kritierihij milta

Áhpadattijn árvustallam

Áhpadattijn árvustallam galggá viehkken ávdedit oahppamav ja fáhkamáhtudagáv ávddánahttet. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv sámegeiellan vuostasjgiellan jo2 viddnofágallasj oahppoprográmma gá reflektieriji fágallasj ássij ja iesjgenğanjálmalasj ja tjálallasj tevstaj badjel. Vijddásappot vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv gá guoradalli fágallasj ássijit lájttális gálldoano baktu ja ávddánbukti dáv njálmálasj ja tjálallasj tevstajn maj giella, hábme ja aktijvuohta la sjáņņarij ja ulmijdahiebaduvvam. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti aj máhtudagáv gá adni máhtov giela birra vuogádahkan gielajt átsádit ja buohtastahttet, ja lájttális láhkáj reflektieriji ietjas ja iehtjádij njálmálasj ja tjálallasj tevstaj badjel.

Áhpadiddje galggá dilev láhtjet oahppijoassálasstemij ja arvusmahttet oahppammiellaj ja sjuggelisvuohtaj málsudahkes barggovuogij baktu gánná oahppe bessi ájttse ja átsádiddje láhkáj barggat, sihke aktu ja iehtjádij siegen. Áhpadiddje ja oahppe galggi ságastallat oahppij ávddánime birra sámegeiellan vuostasjgiellan ja oahppe galggi bessat gæhttaladdat. Dajna máhtudagájn mav oahppe vuosedi, galggi bessat javllat majt ietjasa mielas bukti, ja reflektierit ietjas ávddánime birra fágan. Áhpadiddje galggá bagádallat ienep oahppama gáktuj ja áhpadimev hiebadit navti váj oahppe bessi rádij milta vijddásappot ávddánahttet ietjasa njálmálasj ja tjálallasj tjehpudagájt fágan.

Loahppaárvustallam

Loahppaárvustallam galggá gávvidit oahppe ábbálasj máhtudagáv sámegeiellan vuostasjgiellan gá álli jo2 viddnofágallasj oahppoprográmma áhpadimev. Áhpadiddje galggá plánit ja dilev láhtjet váj oahppe bessi ietjasa máhtudagáv vuosedit málsudahkes vuogij majda gulluji dádjadibme, refleksjávnná ja lájttális ájádallam, iesjgenğa dilijn. Áhpadiddje galggá sámegeiella vuostasjgiellan karakterav vaddet oahppe álles fágallasj, gielallasj ja kultuvralasj máhtudagá milta mav la vuosedam gá la fágallasj sisanov njálmálattjat ávddán buktám ja dan máhtudagá milta mav oahppe la vuosedam tjálallasj tevstajn iesjgenğa sjáņņarin ja ulmijn.

Jo1 oahppogárvedime áhpadusprográmma ulme ja árvustallam

Máhtudakulme jo1 oahppogárvedime oahppoprográmma maŋŋela

Áhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- dájmalattjat oassálasstet guoradalle ságastallamijda ja dágástallamijda, ietjas vuojnojt tjuottjodit, ja iehtjádij árvvalusájda vásstedit
- láhkát ja reflektierit málsudahkes tevstaj badjel dálásj ja vássám ájges
- gávvidit ja árvvaladdat gáktu sáme girjálásjuohta la sáme kultuvrraj ja identitiehhtaj tjanáduvvam
- buojkodit moattegielakvuodav ja árvvaladdat aktijvuodav giela ja identitiehta gaskan
- árvvaladdat muhtem sáme subttasij badjel ja buohtastahttet ietjá iemeálm mugij tevstajda
- átsádit gáktu ietjá giela sáme giela la vágkudi ja diedulattjan sjaddat gáktu sáme gielaht sujtti
- adnet dálusj sáme ávddánbuktemvuogij ja termajt gá fágajn barggá
- ávddánbuktet, duodastit ja árvvaladdat fágallasj ássijit állásasj argumentaj ja guoskavasj fáhkagielaht
- buojkodit ja adnet moadda vágkudimnævojt
- tjáallet ja hábbmit iesjgeŋga tevstaj buorre struktuvrajn ja tækstatjadnusijn ja háldadit merkajt ja duollatjállemav
- válljit ja adnet hiebalgis giella- ja guládallamteknologijjav dárboj ja ulme milta
- gállojt árvustallat ja adnet lájttáalis, iesjrádallasj láhkáj ja navti vág maŋŋela máhtta dajt guorrat
- árvustallat ietjas ja iehtjádij tevstaj ja rievddadit ietjas tevstaj giellamáhtudagá ja tjálamáhto, iehtjádij árvustallamij ja fágallasj kritierihij milta

Áhpadattijn árvustallam

Áhpadattijn árvustallam galggá viehkken ávdedit oahppamav ja fáhkamáhtov ávddánahttet. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv sáme giellan vuostasgiellan jo1 oahppogárvedime oahppoprográmmaht gá reflektieriji fágallasj ássij badjel ja duon dán njálmallasj ja tjáallasj tevsta badjel. Vijddásappot vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv gá guoradalli fágallasj ássijit lájttáalis gálloano baktu ja ávddánbukti dáv njálmallasj ja tjáallasj tevstaj maj giella, hábme ja aktijvuohta la sjáŋŋarij ja ulmmáj hiebaduvvam. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti aj máhtudagáv gá adni máhtudagáv giela birra systeman gielaht átsádit ja buohtastahttet, ja lájttáalis láhkáj reflektieriji ietjas ja iehtjádij njálmallasj ja tjáallasj tevstaj badjel.

Åhpadiddje galggá dilev láhtjet oahppijoassálasstemij ja arvusmahttet oahppamhállu ja sjuggelisvuohtaj gá oahppe bassi málsudahkes guoradalle ja átsáiddje láhkáj barggat fágajn, sihke aktu ja iehtjádij siegen. Åhpadiddje ja oahppe galggi ságastallat oahppij ávddánime birra sámegeielan vuostasgiellan ja oahppe galggi bessat gæhttaladdat. Dajna máhtudagájnav oahppe vuosedi, galggi bessat javllat majt ietjasa mielas bukti, ja reflektierit ietjas ávddánime birra fágan. Åhpadiddje galggá bagádallat ienep oahppama gáktuj ja åhpadimev hiebadit navti váj oahppe bassi rádij milta ávddánahttet ietjasa njálmálasj ja tjálalasj tjehpudagájt fágan.

Jo2 oahppogárvedime oahppoprográmma máhtudakulme ja árvustallam

Máhtudakulme jo2 oahppogárvedime oahppoprográmma mañjela

Åhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- gulldalit, reflektierit ja árvustallat diedojt ja argumentajt ja iesj adnet guoskavasj retorihkalasj stratesjijajt ságastaládijn ja dágástaládijn
- láhkát tækstavalljudagáv moatte sjáññarij ja dajt kulturhistávrrálasj aktijvuohtaj tjadnat
- átsádit tevstaj retorihkav ja estetihkav ja reflektierit ássij ja árvoj badjel majt tevsta bajedi
- reflektierit makta iesjgengga apællaháme sáme ja ietjá kultuvrajn li muodugattja jali sierralágátja
- analyserit ja árvvaladdat gáktu sáme girjálavjuohta la sáme kultuvrraj ja sebrudahkaj tjanádum
- tjállet tevstaj iesjgengga sjáññarin ma sáme fágallasj ássijjt tjielggiji jali árvvaladdi
- adnet iesjgengga retorihkalasj apællahámij ja gielallasj vájkkudimnævojt njálmálattjat ja tjálalattjat
- reflektierit sebrudagá giellaano badjel ja gáktu dat vájkkut sámegeielaj bisodibmáj ja ávdedibmáj
- árvvaladdat moattegielakvuoda ævtojt ja vejulasjuodajt skávlán, barggoiellemin ja sebrudagán
- átsádit gielallasj moattevuodav Sámen ja ietjas gielav ietjá sámegeielajda buohtastahttet
- láhkát nágin tjuoldedum oabme tevstaj ja dajt giellahistávrrálasj vuojnojn átsádit

Åhpadattijn árvustallam

Åhpadattijn árvustallam galggá viehkken ávdedit oahppamav ja fáhkamáhtov ávddánahttet. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv sámegeielan vuostasgiellan jo2 oahppogárvedime oahppoprográmma gá guládalli ja reflektieriji fágallasj ássij badjel ja árvvaladdi njálmálasj ja tjálalasj tevstaj oabme ja dálásj ájges iesjgengga mediján ja sjáññarin. Vuosedi ja ávddánahtti

aj máhtudagáv gá adni máhtov sáme giela, kultuvra ja sebrudagá birra gá reflekteriji fágalaš sisano badjel ja ietja buvtadi iesjgenğa tækstaslájav. Vijddásappot vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv gá átsádi fágalaš ássjiit lájttális gálldoano baktu ja ávddánbukti dáv njálmálasj ja tjálasj tevstajn, buorre giellaanujn ja buorre struktuvrajn ja aktijvuodajn mij la sjánharij ja ulmmáj hiebaduvvam. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti aj máhtudagáv gá bessi adnet fágalaš kritieri hijt, iehtjádij árvustallamijt ja máhtov giela birra vuogádahkan gá ietjas njálmálasj ja tjálasj tevstajt ávddánahtti.

Áhpadiddje galggá dilev láhtjet oahppijoassálasstemij ja arvusmahttet oahppamiellaj gá oahppe ietja bessi tjuolmajt dahkat ja fágajn sjuggelis ja átsádidde láhkáj barggat. Áhpadiddje galggá dilev láhtjet váj oahppe sávrru stuoráp bargojda, lehkusa dal guhkep tevstajt láhkát jali fágalaš tjuolmajt átsádit. Áhpadiddje ja oahppe galggi ságastallat oahppij ávddánime birra sámegeielan vuostasjiellan ja oahppe galggi bessat gæhttjaladdat. Dajna máhtudagájn mav oahppe vuosedi, galggi bessat javllat majt ietjasa mielas bukti, ja reflektierit ietjas ávddánime birra fágan. Áhpadiddje galggá bagádallat ienep oahppama gáktuj ja áhpadimev hiebadit navti váj oahppe bessi rádij milta ávddánahttet ietjasa njálmálasj ja tjálasj tevstajt.

Jo3 oahppogárvedime oahppoprográmma máhtudakulme ja árvustallam

Máhtudakulme jo3 oahppogárvedime oahppoprográmma mañjela

Áhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- árvvaladdat giela, kultuvra ja identitiehta gasskavuodajt fágalaš ságastallamijn
- láhkát ja reflektierit iesjgenğa tækstaslájaj badjel histávrrálasj kontevsta ja dálásj ájge gáktuj
- analysierit ja dálkkut sáme girjálásjuoda ja ietjá kultuvraj tevstajt
- reflektierit gáktu sáme giela ja kultuvra gullu ieme- ja unnepplágoálm mugijda
- adnet fáhkamáhtov ja dárkkelis ja girjas fáhkagielav sihke njálmálattjat ja tjálaslattjat
- adnet dálusj sáme ávddánbuktemvuogijt ja sáme termajt gá fágajn barggá
- adnet máhtov giela, tevsta ja sjánharij birra hábbmit iesjgenğalágásj njálmálasj ja tjálasj tevstajt
- átsádit sámegeielaj dilev ja giellapolitihkav ájgij tjadá
- átsáditja árvvaladdat gáktu iesjgenğa ieneppláhkogielá sámegeielaj vájkkudi ja reflekterit man mudduj la bessam sámegeielav adnet ávddála, dálla ja boahhteájggáj
- árvustallat, válljit ja adnet hiebalgis giella- ja guládallamteknologijjav dárboj ja ulmij gáktuj
- metagielav dádjadit ja adnet fágajn bargadijn

- háldadit giela hámev, syntávsav ja duollatjállemav gá guládallá ja tevstajt hábbmi

Åhpadattijn árvustallam

Åhpadattijn árvustallam galggá viehkken ávdedit oahppamav ja fáhkamáhtov ávddánahttet. Oahppe vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv sámegeielan vuostasgiellan jo3 oahppogárvedime oahppoprográmmav gá adni fáhkagiela iesjengga njálmálasj ja tjálasj guládallamdilijn. Vuosedi ja ávddánahtti aj máhtudagáv gá analyseriji, dálkkuji ja buohtastahtti iesjengga njálmálasj ja tjálasj tevstajt, ja gá tevstajt guoradalli ja daj badjel reflektieriji. Vijddásappot vuosedi ja ávddánahtti aj máhtudagáv gá adni máhtov sáme giela, kultuvra ja sebrudagá birra gá reflekteriji ja ietja buvtadi tevstajt iesjenggasjånjarin ja iesjengga ulmmáj ja vuosstávjáldáj. Vijddásappot vuosedi ja ávddánahtti máhtudagáv gá giela ja tevsta badjel reflekteriji fáhkagiela, ja gá dárkkelit ja girjjásit njálmálattjat ja tjálasj ávddánbukti ja gá gielalasj hábmegájbbádusájt háldadi.

Åhpadiddje galggá dilev láhtjet oahppijoassálasstemij ja arvusmahttet oahppamiellaj gá oahppe bessu sjuggelis ja átsáiddje láhkáj barggat fágallasj tjuolmaj. Åhpadiddje galggá dilev láhtjet váj oahppe ávddánahtti njálmálasj ja tjálasj máhtudagájt navti váj bessu ietjasa tevstajt vijddásappot ávddánahttet fágallasj kritierihij ja giella- ja tækstamáhto milta . Åhpadiddje ja oahppe galggi ságastallat oahppij ávddánime birra sámegeielan vuostasgiellan ja oahppe galggi bessat gæhttaladdat. Dajna máhtudagájn mav oahppe vuosedi, galggi bessat javllat majt ietjasa mielas bukti, ja reflektierit ietjasa ávddánime birra fágan. Åhpadiddje galggá bagádallat ienep oahppama gáktuj ja åhpadimev hiebadit navti váj oahppe bessu rádiij milta ietjasa njálmálasj ja tjálasj tevstajt buoredit ja vijddásappot ávddánahttet

Loahppaárvustallam

Loahppaárvustallam galggá gávvidit oahppe ábbálasj máhtudagáv sámegeielan vuostasgiellan gá álli jo3 oahppogárvedime oahppoprográmma åhpadimev. Åhpadiddje galggá plánit ja dilev láhtjet váj oahppe bessu ietjasa máhtudagáv vuosedit måsudahkes vuogij majda gulluji dádjadibme, refleksjávnná ja lájttálasj ájádallam, oahpes ja ádá dilijn. Åhpadiddje galggá sámegeiela vuostasgiellan njálmálasj karakterav vaddet oahppe fágallasj, gielalasj ja kultuvralasj máhtudagá milta mav la vuosedam gá la fágallasj sisanov njálmálattjat ávddán buktám. Åhpadiddje galggá sámegeiela vuostasgiellan tjálasj karakterav vaddet oahppe fágallasj, gielalasj ja kultuvralasj máhtudagá milta mav la vuosedam muhtem tevstajt iesjengga sjånjarijn.

Jo3 lasádus oahppomáhtudahkaj viddnofágalašj oahppoprográmma máhtudakulme ja árvustallam

Máhtudakulme jo3 lasádus oahppomáhtudahkaj viddnofágalašj oahppoprográmma maŋŋela

Áhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- Gulldalit, reflektierit ja árvustallat diedojt ja argumentajt ja iesj adnet guoskavasj retorihkalasj stratesijijajt ságastaládiijn ja dágástaládiijn
- árvvaladdat aktijvuodajt giela, kultuvra ja identitehta gaskan fágalašj ságastallamijn
- láhkát vijdes tækstatjoahkkev moatte sjáŋŋarij ja dajt kulturhistávrálasj aktijvuhtaj tjadnat
- láhkát ja reflektierit málsudahkes tevstaj badjel dálásj ja vássám ájges
- átsádit tevstaj retorihkav ja estetihkav ja reflekterit ássij ja árvoj badjel majt tevsta lággŋiji
- reflekterit makta iesjgeŋga apællaháme sáme ja ietjá kultuvrajn li muodugattja jali sierralágátja
- analyserit ja árvvaladdat gáktu sáme girjálásjvuolta la sáme kultuvrraj ja sebrudahkaj tjanádum
- analyserit ja dálkkut sáme girjálásjvuoda ja ietjá kultuvraj tevstajt
- reflektierit gáktu sáme giela ja kultuvra gullu ieme- ja unneplágoálm mugijda
- fágav ja dárkkelis ja tjielgga fáhkagielav gaskostit sihke njálmálattjat ja tjálatattjat
- adnet dálusj sáme ávddánbuktemvuogijt ja sáme moallánahkojt gá fágajn barggá
- iesjgeŋga lágásj njálmálasj ja tjálatasj tevstajt hábbmit ietjasa giella, tæksta ja sjáŋŋarmáhto baktu
- adnet iesjgeŋga retorihkalasj apællahámijt ja gielalasj vájkkudimnævojt njálmálattjat ja tjálatattjat
- reflektierit sebrudagá giellaano badjel ja gáktu dat vájkkut sáme gielaj bisodibmáj ja ávdedibmáj
- árvvaladdat moattegielakvuoda ævtojt ja vejulasjvuodajt skávlán, barggoiellemin ja sebrudagán
- átsádit sáme gielaj dilev ja giellapolitihkav ájgij tjadá
- átsádit ja árvvaladdat gáktu ienepláhkogielaj sáme gielaj vájkkudi ja reflektierit man mudduj la bessam sáme gielav adnet ávddála, dálla ja boahhteájggáj
- guoradallat ja árvvaladdat gáktu ienepláhkogielaj sáme gielaj vájkkudi ja reflekterit man mudduj la bessam sáme gielav adnet ávddála, dálla ja boahhteájggáj
- átsádit gielalasj moattevuodav Sámen ja ietjas gielav ietjá sáme gielajda buohtastahttet

- lãhkãt muhtem boarrãsap tevstãjt ja dãjt giellahistãvrãlasj vuojnojn åtsãdit
- årvustallat, vãlljit ja adnet vuogas giella- ja gulãdallamteknologiijav dãrboj ja ulmij gãktuj
- metagielav dãdjãdit ja adnet fãgãjn bargadijn
- hãldãdit giela hãmev, syntãvsav ja duollatjãllemav gulãdalãdijn ja tevstãjt hãbbmidijn

Åhpadattijn årvustallam

Åhpadattijn årvustallam galggã viehkken åvdedit oahppamav ja fãhkamãhtov åvddãnahttet. Oahppe vuosedi ja åvddãnahtti mãhtudagãv sãmegielan vuostasjgiellan jo3 lasãdus oahppomãhtudahkãj gã adni fãhkagielav iesjgennga njãlmãlasj ja tjãlãlasj gulãdallamdilijn. Vuosedi ja åvddãnahtti aj mãhtudagãv gã analyseriji, dãlkkuji ja buohtastahtti iesjgennga njãlmãlasj ja tjãlãlasj tevstãjt, ja gã tevstãjt guoradallã ja dãjt årvvalãddi. Vijddãsapot vuosedi ja åvddãnahtti aj mãhtudagãv gã adni mãhtudagãjt sãme giela, kultuvra ja sebrudagã birra gã reflekteriji ja ietja buvtadi duov dãv tækstaslãjav moatten sjãññarin ja iesjgennga ulmmãj ja vuosstãjvãlldãj. Vijddãsapot vuosedi ja åvddãnahtti mãhtudagãv gã giela ja tevsta badjel reflekteriji fãhkagielãjn, ja gã dãrkkelit ja tjielggãsit njãlmãlattjat ja tjãlãlattjat gulãdalli ja gã gielãlasj hãbmegãjbbãdusãjt hãldãdi.

Åhpadiddje galggã dilev lãhtjet oahppijoassãlasstemij ja arvusmahttet oahppamhãlluj gã oahppe bessi sjuggelis ja guoradalle lãhkãj barggat fãgalãsj tjuolmaj. Åhpadiddje galggã dilev lãhtjet vãj oahppe åvddãnahtti njãlmãlasj ja tjãlãlasj mãhtudagãjt navti vãj bessi ietjasa tevstãjt vijddãsapot åvddãnahttet fãgalãsj ævtoj ja giella- ja tækstamãhtoj. Åhpadiddje ja oahppe galggi sãgastallat oahppij åvddãnime birra sãmegielan vuostasjgiellan ja oahppe galggi bessat gæhttjalãddat. Dãjna mãhtudagãjn mav oahppe vuosedi galggi bessat javllat majt ietjasa mielas bukti, ja reflektierit ietjas åvddãnime birra fãgan. Åhpadiddje galggã bagãdallat ienep oahppama gãktuj ja åhpadimev hiebadit navti vãj oahppe bessi rãdij milta ietjasa njãlmãlasj ja tjãlãlasj tevstãjt duollit ja åvddãnahttet.

Loahppãårvustallam

Loahppãårvustallam galggã gãvvidit oahppe åbbãlasj mãhtudagãv sãmegielan vuostasjgiellan gã ålli jo3 lasãdus oahppomãhtudahkãj - vidnofãgalãsj oahppoprogrãmma åhpadimev. Åhpadiddje galggã plãnit ja dilev lãhtjet vãj oahppe bessi ietjasa mãhtudagãv vuosedit mãlsudahkes vuogij majda gullujidãdjãdibme, refleksjãvnnã ja lãjttãlis åjãdallam, oahpes ja ådã dilijn. Åhpadiddje galggã sãmegiela vuostasjgiellan njãlmãlasj karakterav vãddet oahppe fãgalãsj, gielãlasj ja kultuvralãsj mãhtudagã milta mav la vuosedam gã la fãgalãsj sisanov njãlmãlattjat åvddãn buktãm. Åhpadiddje galggã sãmegiela vuostasjgiellan tjãlãlasj karakterav vãddet oahppe fãgalãsj, gielãlasj ja kultuvralãsj mãhtudagã milta mav la vuosedam muhtem tevstãjt iesjgennga sjãññarijn.

Árvustallamárnik

Ábbálasj árvustallam

10.jahkedáse maŋŋela: Oahppijn galggi guokta ábbálasjkaraktera, akta sámegeilan vuostasjgiellan njálmálasj ja nubbe sámegeilan vuostasjgiellan tjálalásj

Jo2 viddnofágalasj oahppoprográmma maŋŋela: Oahppijn galggá akta karakterra sámegeilan vuostasjgiellan.

Jo3 oahppogárvedime oahppoprográmma maŋŋela: Oahppijn galggi guokta ábbálasjkaraktera, akta sámegeilan vuostasjgiellan njálmálasj ja nubbe sámegeilan vuostasjgiellan tjálalásj.

Jo3 lasádus oahppomáhtudahkaj oahppoprográmma maŋŋela: Oahppijn galggi guokta ábbálasjkaraktera, akta sámegeilan vuostasjgiellan njálmálasj ja nubbe sámegeilan vuostasjgiellan tjálalásj.

Eksábma oahppe

Maŋŋel 10. jahkedásse: Oahppe soajtti vuorbádúvvá tjálalásj eksábma sámegeilan vuostasjgiellan. Eksáman galggá liehket gárvedimoasse. Tjálalásj eksábma dagádúvvá ja sensureridúvvá guovdásj ásadusájs. Oahppe soajtti aj vuorbádúvvat njálmálasj eksábma, aktan gárvedimásijn. Njálmálasj eksábma dagádúvvá ja sensureridúvvá bájkálattjat.

Maŋŋel jo2 viddnofágalasj oahppoprográmma: Oahppe soajtti vuorbádúvvá tjálalásj eksábma sámegeilan vuostasjgiellan. Eksáman galggá liehket gárvedimoasse. Tjálalásj eksábma dagádúvvá ja sensureridúvvá guovdásj ásadusájs. Oahppe soajtti aj vuorbádúvvat njálmálasj eksábma, aktan gárvedimásijn. Njálmálasj eksábma dagádúvvá ja sensureridúvvá bájkálattjat.

Maŋŋel jo3 oahppogárvedime oahppoprográmma: Oahppe galggá tjadádit tjálalásj eksámav sámegeilan vuostasjgiellan. Tjálalásj eksábma dagádúvvá ja sensureridúvvá guovdásj ásadusájs. Oahppe soajtti aj vuorbádúvvat njálmálasj eksábma, aktan gárvedimásijn. Njálmálasj eksábma dagádúvvá ja sensureridúvvá bájkálattjat.

Maŋŋel jo3 lasádus dábbálasj oahppomáhtudahkaj: Oahppe galggá tjadádit tjálalásj eksámav sámegeilan vuostasjgiellan. Tjálalásj eksábma dagádúvvá ja sensureridúvvá guovdásj ásadusájs. Oahppe soajtti aj vuorbádúvvat njálmálasj eksábma, aktan gárvedimásijn. Njálmálasj eksábma dagádúvvá ja sensureridúvvá bájkálattjat.

Eksábma privatistajda

Maŋŋel 10. jahkedásse: Gehtja doajmme árnigav állessjattugij vuodoskávlááhpádušá gáktuj

Maŋŋel jo2 viddnofágalasj oahppoprográmma : Privatista galggi tjadádit tjálalasj eksámav sámegeielan vuostasgiellan. Eksáman galggá liehket gárvedimoasse. Tjálalasj eksábma dagáduvvá ja sensureriduvvá guovdásj ásadusájs. Duodden galggi privatista tjadádit njálmálasj eksámav. Njálmálasj eksábma dagáduvvá ja sensureriduvvá bájkálattjat. Fylkkasuohkan mierret jus galggá liehket gárvedimoasse privatistajn bájkálattjat mierreduvvam eksáman.

Maŋŋel jo3 oahppogárvedime oahppoprográmma: Privatista galggi tjadádit tjálalasj eksámav sámegeielan nubbengeiellan, sámegeiella 2. tjálalasj eksábma dagáduvvá ja sensureriduvvá guovdásj ásadusájs. Duodden galggi privatista tjadádit njálmálasj eksámav. Njálmálasj eksábma dagáduvvá ja sensureriduvvá bájkálattjat. Fylkkasuohkan mierret jus galggá liehket gárvedimoasse privatistajn bájkálattjat mierreduvvam eksáman.

Maŋŋel jo3 lasádus dábálasj oahppomáhtudahkaj: Privatista galggi tjadádit tjálalasj eksámav sámegeielan nubbengeiellan, sámegeiella 2. tjálalasj eksábma dagáduvvá ja sensureriduvvá guovdásj ásadusájs. Duodden galggi privatista tjadádit njálmálasj eksámav. Njálmálasj eksábma dagáduvvá ja sensureriduvvá bájkálattjat. Fylkkasuohkan mierret jus galggá liehket gárvedimoasse privatistajn bájkálattjat mierreduvvam eksáman.